

اصول اخلاقی در روزنامه نگاری

از : دکتر رضا امینی

روزنامه و خبرنگار دائما با مسائل اخلاقی مواجه میباشند و باید بتوانند باین سؤال که همیشه جلوی دیدگان آنهاست صحیح و روشن جواب بدهند : چه نوع خبر یا مطلبی را باید منتشر سازند و از درج و انتشار چه مطلبی اخلاقا موظف میباشند اجتناب کنند؟ جواب این سؤال ساده همیشه آسان نیست و گاهی اوقات مطالب بقدری دقیق میشود که اتخاذ تصمیم درباره آن محتاج عمق و بصیرت و احساس اخلاقی قوی میباشد .

شك نیست هر روزنامه و یا نشریه سلیقه و روش سیاسی خاصی برای خود دارد و روش سیاسی نشریه به خبرنگار ، هر قدر هم عفیف و پاکدامن باشد ، مجال نمیدهد که باقتضای معتقدات اخلاقی خود عمل نماید . مثلا غالبا دیده شده که شرح جنایات فجیع و حوادث شرم آور چون مورد پسند طبایع پست میباشد تیراژ نشریه را بالا میبرد . در چنین صورت آنچه مورد نظر مسئولان روزنامه میباشد افزایش تیراژ و درآمد روزانه است نه مبانی اخلاقی و معتقدات خبرنگار . در اینجا مسئله اخلاقی که مطرح میشود این است آیا روزنامه باید راهنما و هادی اجتماع باشد یا از تمایلات طبایع پست دنباله روی کند . این مسئله ای است که افکار عمومی باید حل کند و تنها از دست خبرنگار مبادی آداب کاری ساخته نیست .

مصلحت اجتماع

معهدا خبرنگار نمیتواند از نظر دور داشته باشد که در بسیاری از نوشته های او پای خیر و مصلحت و امنیت و آسایش جامعه بمیان میآید و هر خبرنگاری میتواند در ایجاد افکار عمومی صحیح و سالم نقش مؤثری ایفا کند . زیرا مردم از روی نوشته های خبرنگار است که اطلاعات خود را بدست میآورند و براساس آن اطلاعات باید مشکلات خود را ، منفردا یا اجتماعا ، حل نمایند . اگر خبرنگار در تنظیم خبر خود سهل انگاری و یا بی دقتی و تعصب و غرض ورزی بخرج دهد بدیهی است از مسئولیت خطیری که بعهده دارد شانه خالی کرده است . شك نیست که خبرنگار نمیتواند همواره در تشخیص خود صائب باشد . گاهی وضعی پیش میآید که خبرنگار باید تصمیم بگیرد که چه مقدار از اطلاعات خود را بچه نحو و چه موقع فاش کند . وجدان خبرنگار در این مورد راهنمای او خواهد بود . اگر اطلاعات او در يك امر آن چنان دقیق و کامل و موثق باشد که باو اجازه دهد خیلی رسا و روشن فکر کند و اگر خیر و مصلحت اجتماع همواره مد نظر او باشد در چنین صورت او خواهد

توانست وظیفه و مسئولیت خود را بنحو شایسته عمل نماید .

رابطه خبرنگار با روزنامه

اما خبرنگار برای يك روزنامه یا نشریه کار میکند و غالبا اتفاق میافتد که ناشران و مسئولان يك روزنامه در تعقیب روش خاص خود و دیدشان نسبت به وقایع با دید بیطرفانه خبرنگار فرق میکند و از خبرنگار میخواهند که از دید آنها بامور و وقایع بنگرد . در این صورت کار خبرنگار مشکل میشود و او چاره ای ندارد جز یکی از سه طریق زیر را انتخاب کند :

یا او از تغییر روش بیطرفانه خود امتناع میکند و از شغل خود استعفا میدهد .

یا او تسلیم نظر ناشران و مسئولان نشریه میگردد و از روش آنها متابعت میکند .

یا او با ناشر قراری میگذارد که در کار خود استقلال عمل داشته باشد و وظایف خود را همچنان با درستی و امانت انجام دهد .

شك نیست طرق اول و سوم طریق اخلاقی و شرافت و عزت نفس است و مآلا به سود خبرنگار تمام میشود .

ارتباط خبرنگار با منابع خبر

دسترسی خبرنگار بمنابع خبری سرمایه سرشاری برای حرفه خبرنگاری است . خبرنگار باید روابط خوب با منابع خبری بوجود آورد و آنها را همیشه مورد تکریم و احترام قرار دهد و اعتماد آنها را جلب نماید . مصلحت شخصی و مصلحت حرفه خبرنگاری ، صرفنظر از اقتضای شرافتمندی ، ایجاب میکند که خبرنگار اسرار منابع خبری خود را افشا نکند و به اعتماد و اطمینان آنها لطمه وارد نیاورد . اما درعین حال خبرنگار نباید برای تحصیل اطلاعاتی که از جا های دیگر میتواند بدست آورد دست و پای خود را با وعده های بیمورد در مقابل منابع خبری ببندد . خبرنگار باید با هر يك از اشخاص منابع خبری تفاهم کامل برقرار کند و او میتواند قول دهد که از قول آن شخص چیزی نخواهد نوشت و اسراری را که او فاش ساخته برملا نخواهد نمود ولی باید مواظب باشد که قول بیمورد ندهد . مثلا قول ندهد راجع به مطلبی که با منابع خبری در میان گذاشته چیزی نخواهد نوشت . خبرنگار همچنین باید قول و قرار راجع به تاریخ و ساعت انتشار مطلب را مورد رعایت قرار دهد و در نوشته های خود مراقبت داشته باشد که پای اشخاص بیگناه بمیان کشیده نشود .

نکته ای که حائز کمال اهمیت است و خبرنگار باید بآن توجه کامل داشته باشد دست یافتن به حقایق است . خبرنگار باید برای بدست آوردن حقیقت مطلب کوشش خستگی ناپذیری کند . وقتی که خبرنگار حقیقت واقعه را چنان که اتفاق افتاده با اطلاع خوانندگان خود برساند و در تنظیم شرح واقعه تعصب و غرض ورزی بخرج ندهد و مطلب را به رنگ احساسات خود جلوه ندهد وظیفه خود را انجام داده است . معهدا خبرنگار باید بعضی مشکلات را قبول کند و بعهده

بگیرد زیرا بعضی اخبار موجب رنجش برخی افراد است و هر قدر کشف خبرنگار بزرگتر و مهمتر باشد مقاومت و نارضائی اشخاص ذینفع بیشتر خواهد بود ولی بی نظری و بی غرضی و دقت و کوشش خبرنگار در تشخیص حقیقت سرانجام باعث خواهد شد که خبرنگار نزد عموم مردم اعتبار و احترام و منزلت کسب نماید.

اصول و قواعد اخلاقی

روزنامه ها معمولا تابع اصول اخلاقی یکسان نمیباشند. هر روزنامه ای اصولی را تعقیب میکند که با اصول نشریات دیگر احیانا مغایر میباشد. بعضی از روزنامه ها محافظه کار افراطی می باشند، حال آنکه بعضی دیگر هیچگونه قید و بندی ندارند. روزنامه های نوع اخیر در کشور ما بنام روزنامه های جنجالی خوانده میشوند ولی در بعضی از کشور های باختری این قبیل روزنامه ها را که پایبند قیود اجتماعی نمی باشند «ژورنالیسم زرد» مینامند. اصول اخلاقی که از طرف غالب روزنامه نویسان بزرگ برای بالا بردن اعتبار و حیثیت روزنامه نگاری پیشنهاد شده بیست اصل زیر است. اگر همه روزنامه ها از این اصول متابعت کنند قطعاً نفوذ و اعتبار جراید در سراسر جهان افزایش فوق العاده پیدا خواهد کرد.

● روزنامه باید از ادب و نزاکت خارج نشود. کلمه ای که نتوان در يك خانواده عقیف بکار برد جایش در روزنامه نیست.

● روزنامه باید خبر گزار باشد نه خبرساز و خبر تراش. مبالغه در شرح و وصف يك امر كوچك و جزئی خبرسازی است.

● روزنامه باید حقیقت و آنهم حقیقت محض را منتشر کند. خودداری از بیان يك نکته كوچك در يك واقعه ممکن است موجب تحریف حقیقت گردد.

● روزنامه نباید به زندگی خصوصی اشخاص تجاوز کند. آزادی مطبوعات سلب امنیت و آسایش از افراد نیست.

● روزنامه باید نسبت بهر کسی که نامش را ذکر میکند با عدل و انصاف رفتار کند. مثلاً نقل قولها باید دقیق و صحیح صورت گیرد و طوری نشود که مردم عکس آنچه را که شخص مورد مصاحبه اظهار داشته استنباط کنند.

● روزنامه باید اعتماد منابع خبری خود را محفوظ نگاهدارد. مثلاً خبر را نباید پیش از وقتی که منبع خبری تعیین کرده انتشار دهد و خبرنگار نیز نباید وعده هائی را که به منابع خبری خود داده نقض کند، ولی او نباید قول دهد از انتشار خبری که باید انتشار یابد خودداری خواهد نمود.

● روزنامه نباید از انتشار خبری که برای اطلاع جامعه بروزنامه داده شده خودداری کند، معهداً به خاطر خبر نباید با حیثیت اشخاص بازی کرد.

● روزنامه نباید ستونهای مخصوص خبر را برای

درج آگهی و یا تعریف و تمجید از این و آن اختصاص دهد.

● روزنامه نباید اجازه دهد که سیاست های حزبی به ستونهای خبری آن روزنامه راه پیدا کند. جای سرمقاله و یا صفحه مقالات جای تبلیغ سیاست های حزبی است، نه ستونهای خبری.

● روزنامه باید خدمتگزار تمام طبقات اجتماع باشد نه طبقه خاص.

● روزنامه باید با جرائم و جنایات مبارزه کند و از توسعه و افزایش آن جلوگیری نماید. تجلیل و تشویق از جنایتکار و یا برانگیختن همدردی عمومی بِنفع جنایتکار ترویج جنایت و فساد است.

● روزنامه باید از قوانین و محاکم حمایت و پشتیبانی کند.

● روزنامه باید در عمران و پیشرفت جامعه خود بکوشد. پرداختن بشرح و بسط وقایع غیر مهم و خودداری از درج اخبار و مقالات مربوط به آبادانی و پیشرفت جامعه کوشش در ترقی جامعه نمیتواند باشد.

● روزنامه نباید با نشریات خود به کسان و نزدیکان متهم یا مجرم صدمه و لطمه ای وارد آورد.

● روزنامه باید طلاق را يك مشکل اسف انگیز اجتماعی تلقی کند و از شرح و بسط های جنجالی درباره آن خودداری کند.

● روزنامه باید خودکشی را نیز يك بدبختی اجتماعی بداند و یقین داشته باشد که تجلیل از خودکشی موجب خود کشیهای دیگر میگردد.

● روزنامه نباید نسبت به روزنامه های رقیب هتاکي کند و بستایش و تجلیل خودپیردازد. خوانندگان خودشان قادر به تشخیص و تمیز نشریات مفید و خدمتگزار میباشند.

● روزنامه نباید اشخاص علیل یا مجنون و یا ساده لوح را بیاد استهزاء بگیرد.

● روزنامه در گزارش اخبار ورزشی نهایت انصاف را باید ابراز کند و از جانبداری برکنار بماند.

● روزنامه باید از اطلاع باشتباهات خود بسیار خوشوقت باشد و در صدد تصحیح اشتباهات خود برآید.

● روزنامه باید بخاطر داشته باشد که در میان خوانندگانش پسران و دختران جوانی وجود دارند که هنوز به مرحله رشد و پختگی مغزی نایل نشده اند و ثبات و استقرار در افکار و روحیات آنها پیدا نشده است. بنابراین مطالب باید طوری تنظیم گردد که اثر بد و نامطلوب روی این قبیل اشخاص نگذارد.

● روزنامه همچنین باید بخاطر داشته باشد که تهمت و افترا و نشر اکاذیب تنها از لحاظ اخلاقی ممنوع نیست بلکه مجازات قانونی نیز دارد.